

Complexnummer: 507429

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Algemene en Joodse begraafplaats

Aantal complexonderdelen

8

Monumentnummers van complexonderdelen

507428, 507430, 507431, 507432, 507434, 507435, 507436, 507437

Woonplaats

Leeuwarden

Gemeente

Leeuwarden

Provincie

Fryslân

Locatie van het hoofdobject

Bij Spanjaardslaan 76, 8917 AV te Leeuwarden

Complexomschrijving

Inleiding ALGEMENE BEGRAAFPLAATS, ANNEX JOODSE BEGRAAFPLAATS. Naar ontwerp uit 1830 van L.P. Roodbaard in opdracht van het gemeentebestuur van Leeuwarden in Landschapsstijl aangelegd BEGRAAFPLAATSCOMPLEX. Het complex, dat is gelegen in de hoek Rengerslaan, Spanjaardslaan en Jelsumerstraat, vormt samen met het aangrenzende Rengerspark (1904-1906; H. Copijn) een aantrekkelijk groengebied even benoorden de oude binnenstad en de Prinsentuin. De openstelling vond plaats op 3 juli 1833. Op 31 december 1969 werd de begraafplaats definitief gesloten.

De Algemene Begraafplaats annex Joodse Begraafplaats is op grond van het Souverein Besluit uit 1825 van Koning Willem I, inhoudende een verbod op het begraven in de kerken en binnen de bebouwde kom, vanaf 1830 aangelegd naar een ontwerp uit dat jaar van tuinarchitect Lucas Pieters Roodbaard (Rolde 1782 - Leeuwarden 1851). De begraafplaats, die bestaat uit een Algemeen gedeelte en, in de noordwestelijke hoek, een deel (met eigen ingang) voor de Joden, is omgracht en was oorspronkelijk ook bedoeld als wandelpark. Behoudens een patroon van bepuinde paden met mooie doorzichten, liep daartoe ook een (dicht beplante) rondwandeling langs de buitenzijde van de begraafplaats. Deze is echter verloren gegaan, evenals de boomgaard naast de doodgraverswoning (die overigens in november 1995 weer in ere is hersteld). Behalve langs de eertijds lommerrijke Spanjaardslaan, was de begraafplaats ook bereikbaar via de (thans niet meer bestaande) Lijkvaart.

Eerste ontwerp In 1829 maakt L.P. Roodbaard op verzoek van het stadsbestuur van Leeuwarden een ontwerp voor een 'Stedelijke Begraafplaats' (later genoemd Algemene Begraafplaats). In dit eerste plan is de omgrachte begraafplaats onderverdeeld in zeven boon- en ellipsvormige begraafperken. Het perk in de noordelijke hoek is speciaal bestemd voor de Joodse burgers; de Algemene en

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

de Joodse begraafplaatsen zijn in dit eerste plan geïntegreerd, in tegenstelling tot in het definitieve plan dat beide begraafplaatsen een eigen ingang geeft. De perken zijn door slingerende paden met elkaar verbonden. In de toelichting merkt Roodbaard ten aanzien van de perken en paden op dat deze zeer bolrond moeten worden gelegd en dat de paden zeer breed en diep moeten zijn, wel 6 à 7 Nederlandse ellen. Ter vervanging van een muur wordt de begraafplaats door een 'dubbele mantel' van bomen en heesters afgeschermd. Op dit eerste ontwerp staat her en der beplanting van dennen, essen en treurbomen aangegeven. Direct rechts van de ingang staat de woning van de eerste doodgraver geprojecteerd, met ernaast een boomgaard annex moestuin.

Definitief ontwerp 1830 In het definitieve ontwerp van 1830 heeft Roodbaard ten opzichte van het eerste ontwerp uit 1829 een aantal wijzigingen aangebracht. Zo kwam de Joodse begraafplaats niet in de noordelijke hoek, maar in de westelijke hoek en dichter bij de openbare weg te liggen en werd het aantal boon- en ellipsvormige begraafperken van zeven tot vier teruggebracht, waarmee de begraafplaats een compacter karakter kreeg. Het bomenscherm langs de buitenrand bleef gehandhaafd, evenals het slingerende padenbeloop en de hoofdkenmerken van het beplantingsplan. Op sommige punten met een mooi uitzicht werd een rustbank geprojecteerd. De begraafplaats, die was verdeeld in vijf afdelingen of klassen alsmede een Joodse afdeling, en die plaats kon bieden aan ruim 11.000 graven (8838 op het Algemene en 2270 op het Joodse gedeelte), werd in 1833 geopend. De toegang tot de begraafplaats, bestaande uit een (eertijds door monumentale bomen overschaduwde) gemetselde dambrug met ijzeren toegangshek, werd in 1832 gerealiseerd naar ontwerp van Jaane van der Wielen, zoon van de toenmalige stadsarchitect Gerrit van der Wielen. Het voorplein kreeg twee paviljoenachtige gebouwtjes naar ontwerp uit 1832 van de Amsterdamse architect Israël Warnsinck, bedoeld als doodgraverswoningen annex bergruimte voor baren en gereedschappen e.d. Het electisch-classicistische huisje voor lijken en schijndoden aan de zuidoostelijke kant werd eerst in 1874 gebouwd naar ontwerp van Thomas Romein, die in 1843 Gerrit van der Wielen als stadsarchitect was opgevolgd. De genoemde gebouwen zijn onderdeel van belangrijke zichtcomposities.

Karakteristiek van aanleg en begraafperken Voor de aanleg van de begraafplaats was in 1829 een onregelmatig terrein aan de noordkant van de stad aangekocht, bestaande uit een hoge brede terp waarop in de 15de eeuw het klooster Fiswerd lag. Ten behoeve van de aanleg werd in 1830 de terp geslecht, de grond verspreid en de gracht gegraven. In 1831 werd het beplantingsplan uitgevoerd en werd een aanvang gemaakt met de bouw van de twee dienstwoningen en de brug. In 1833 kon de begraafplaats worden geopend en vond de eerste begraving plaats. Roodbaard verbond in zijn plan de functie van begraafplaats met die van wandelpark, waarmee het geheel als 'begraafpark' in Landschapsstijl kan worden aangeduid. Met deze verstrengeling van functies speelde Roodbaard in op het funeraire ideeëngoed van pre-romantische schrijvers als Hubert Cornelisz. Poot en Rhijnvisch Feith. Stadsgechiedschrijver Wopke Eekhoff, die nog getuige was van de aanleg, merkt hierover in zijn *Geschiedkundige Beschrijving van Leeuwarden* (1846, II, 242) het volgende op: 'Bij het aanleggen kon tevens naast het noodzakelijke en nuttige, ook het schoone en aangename in het oog worden gehouden, teneinde door eene smaakvolle beplanting mede het schrikbeeld weg te nemen, hetwelk veler vooroordeel nog aan de stille verblijfplaats der dooden hechtte. In dit definitieve ontwerp kregen de Joodse en de Algemene Begraafplaats elk een eigen toegang. De Algemene Begraafplaats kwam te bestaan uit vier begraafperken met in totaal vijf afdelingen. De grafruimten in de eerste vier afdelingen werden uitgegeven in eigendom, danwel gebruik; de vijfde afdeling (later afdeling 'vier nieuw') was bestemd voor het begraven op kosten van de gemeente van onvermogenen. Alleen op de eerste en tweede afdeling waren grafkelders toegestaan. Op de begraafplaats zijn onder meer graven aan te treffen van leden van prominente (Friese) families alsook van voor de geschiedenis van Friesland en de stad Leeuwarden belangrijke personen. De meeste overwegend natuurstenen graftekens hebben een sobere vormgeving en zijn, al dan niet, voorzien van een gierijzeren hekwerk. Een enkel grafteken heeft een wat opvallender vormgeving, bijvoorbeeld in de vorm van een obelisk, een gebroken zuil, een gesluisde urn op basement of een grafhek met Jugendstil-motieven. Van de zeer eenvoudige en houten graftekens is nog slechts een enkel exemplaar bewaard gebleven. Het belang van de op de begraafplaats voorkomende graftekens ligt niet zozeer in hun individuele waarde, alswel in de collectieve betekenis die zij, met name

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

door materiaalgebruik en situering binnen de aanleg van L.P. Roodbaard, hebben voor het zo typisch 19de-eeuwse karakter ervan.

Beplantingssortiment Het beplantingssortiment van 1831, het jaar waarin met de aanleg en beplanting van de begraafplaats werd begonnen, kon tot op heden niet worden achterhaald. Het eerste plan van 1829, dat nogal wat overeenkomsten vertoont met het definitieve, geeft echter wel een indicatie van de beplanting. Zo suggereert Roodbaard dat 'Ypenbomen' als mantel kunnen fungeren aan de grachtkanten en raadt hij eiken en esdoorns aan als onderbeplanting. Verdere typen bomen dienden gekozen te worden in relatie tot bodemgesteldheid, groeipatroon en windbestendigheid. Elke afdeling moest worden omgeven met een groene zoom, waarvan de breedste delen beplant moesten worden met bomen en heesters. De 'hoofdpartij' zou beplant moeten worden met Italiaanse populieren. De vier genoemde soorten (iep, eik, esdoorn en populier) komen nog steeds voor op de begraafplaats. Daarnaast zijn tegenwoordig onder meer aan te treffen kastanje, conifeer, acacia, linde, plataan, es, els, berk en (treur)beuk. Sommige soorten hiervan zijn vermoedelijk nog door Roodbaard voorgeschreven.

Huidige toestand De observatie van Eekhoff uit omstreeks 1846 doet nog steeds opgeld: de vier boon- of ellipsvormige enigszins bollende begraafperken (afdelingen 1, 2, 3, 4 en 4 nieuw) zijn onderling verbonden door slingerende paden, waarvan het beloop ook nu nog aan het oog wordt onttrokken door afwisselende beplanting en onverwachte doorzichten. Wel hebben in de loop der jaren wijzigingen plaatsgevonden. Zo zijn het beplantingsscherm aan de buitenrand, de monumentale beplanting langs de toegangsweg over de dam en de oorspronkelijke boomgaard annex moestuin verdwenen (de boomgaard is recentelijk heringericht), zijn grafmonumenten beschadigd geraakt of verloren gegaan en is het beplantingssortiment op onderdelen gewijzigd en heeft dit te lijden gehad van onjuist of te weinig onderhoud. Niettemin zijn de hoofdkenmerken van de aanleg, belangrijke zichtlijnen, de bolling van paden en perken, de belangrijkste profielen alsmede de hoofdkenmerken van het beplantingsplan goed herkenbaar bewaard gebleven. Voor de Joodse begraafplaats geldt dat deze sedert de ingebruikneming nauwelijks is gewijzigd. In tegenstelling tot het Algemene gedeelte is hier eigenlijk geen sprake van een aanleg in tuinhistorische zin. De begraafplaats is veeleer een min of meer zelfstandig omgracht onderdeel van het grotere, door Roodbaard ontworpen geheel. De Joodse Begraafplaats is echter van meet af aan bij de planvorming door Roodbaard betrokken geweest en maakt als zodanig onlosmakelijk deel uit van de aanleg. Ook voor het Joodse gedeelte geldt dat het belang van de graftekens niet zozeer ligt in de individuele waarde, alswel in de collectieve betekenis die zij hebben voor de begraafplaats.

Waardering Het complex van de Algemene Begraafplaats annex Joodse Begraafplaats met bijbehorende aanleg in Landschapsstijl, utilitaire werken, dienstgebouwen en graftekens is van algemeen cultuurhistorisch en tuinhistorisch belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens de funerair-historische en genealogische waarde van de graftekens;
- wegens de kwaliteit van het ontwerp en de nog betrekkelijk hoge gaafheid van de aanleg;
- als karakteristiek ontwerp van tuinarchitect L.P. Roodbaard en als zodanig van belang voor diens oeuvre;
- wegens de architectonische kwaliteit van de opstellen;
- wegens het kenmerkende 19de-eeuwse karakter;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- wegens de aanwezigheid van graven van leden van prominente Friese families en personen, die van belang zijn geweest voor de geschiedenis van Friesland;
- wegens de herinnering die de graftekens op het Joodse gedeelte vormen aan de vooroorlogse Joodse gemeente van Leeuwarden;
- wegens de redelijke tot hoge mate van gaafheid van utilitaire werken en dienstgebouwen;
- wegens de karakteristieke ligging aan de Spanjaardslaan en de visuele eenheid die de begraafplaats vormt met het aangrenzende in tuinhistorisch opzicht eveneens waardevolle Rengerspark (1904-1906);
- als onderdeel van een belangrijk groengebied binnen de stadsgrenzen van Leeuwarden met kenmerkende stinsflora.

Het complex omvat de volgende samenstellende onderdelen:

1. de door een gracht omringde ALGEMENE BEGRAAFPLAATS met bijbehorende graftekens naar ontwerp uit 1830 van Lucas Pieters Roodbaard (Spanjaardslaan bij nrs 76 en 78; zie voor de omschrijving hierna);
2. de gemetselde TOEGANGSBRUG met gietijzeren TOEGANGSHEK naar ontwerp uit 1832 van Jaane van der Wielen (Spanjaardslaan bij nrs 76 en 78; zie voor de omschrijving hierna);
3. DIENSTGEBOUW op het voorplein naar ontwerp uit 1832 van Israël Warnsinck, oorspronkelijk bestemd tot woning voor de doodgravers en bergplaats voor baren en gereedschappen e.d. (Spanjaardslaan 76; zie voor de omschrijving hierna);
4. DIENSTGEBOUW op het voorplein naar ontwerp uit 1832 van Israël Warnsinck, oorspronkelijk bestemd tot woning voor de doodgravers en bergplaats voor baren en gereedschappen e.d. (Spanjaardslaan 78; zie voor de omschrijving hierna);
5. het LIJKEN- EN SCHIJNDODENHUIS in eclectisch-classicistische trant naar ontwerp uit 1874 van Thomas Romein (Spanjaardslaan bij nrs 76 en 78; zie voor de omschrijving hierna);
6. de door een gracht omringde JOODSE BEGRAAFPLAATS, eveneens naar ontwerp uit 1830 van Lucas Pieters Roodbaard (Jelsumerstraat ongenummerd; zie voor de omschrijving hierna);
7. de betonnen TOEGANGSBRUG met POORT uit de jaren 1920-1930 (bij Jelsumerstraat ongenummerd; zie voor de omschrijving hierna);
8. het eind-19de/begin-20ste-eeuwse DIENSTGEBOUW (bij Jelsumerstraat ongenummerd; zie voor de omschrijving hierna).

Monumentnummer*: 507428

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 juli 1998
Kadaster deel/nr	82760/45

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Leeuwarden	Leeuwarden	Fryslân

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Leeuwarden	E			4281
Leeuwarden	E			7674
Leeuwarden	E			7673
Leeuwarden	E			7672

*Omschrijving***

ALGEMENE BEGRAAFPLAATS met bijbehorende graftekens. De door een gracht omringde Algemene Begraafplaats naar ontwerp uit 1830 van Lucas Pieters Roodbaard, bestaat uit vier begraafperken die in vijf afdelingen zijn verdeeld (1, 2, 3, 4 en 4 nieuw). Het ovale perk dat aansluit op de ingang omvat de eerste en de tweede afdeling en wordt, met de klok mee, geflankeerd door de niervormige perken van de derde, de vierde en de vijfde afdeling (thans afdeling 4 nieuw). Het karakter van deze perken is als gevolg van de erop voorkomende veelal natuurstenen graven en graftekens uitgesproken 19de-eeuws. Hun belang ligt in de collectieve betekenis die zij, met name door materiaalgebruik en situering binnen de aanleg van L.P. Roodbaard, hebben voor het zo typisch 19de-eeuwse karakter van de begraafplaats.

Waardering De Algemene Begraafplaats met bijbehorende graftekens is van algemeen cultuur- en tuinhistorisch belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens de funerair-historische en genealogische waarde van de graftekens;
- wegens de kwaliteit van het ontwerp en de nog betrekkelijk hoge mate van gaafheid van de aanleg;
- als karakteristiek ontwerp van L.P. Roodbaard en als zodanig van belang voor diens oeuvre;
- wegens het kenmerkende 19de-eeuwse karakter van aanleg en graftekens;
- wegens de aanwezigheid van graven van leden van prominente Friese families en personen, die van belang zijn geweest voor de geschiedenis van Friesland;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- wegens de karakteristieke ligging aan de Spanjaardslaan en de visuele eenheid die de begraafplaats vormt met het aangrenzende in tuinhistorisch opzicht eveneens waardevolle Rengerspark uit 1904-1906 (ontwerper H. Copijn);

- als onderdeel van een belangrijk groengebied binnen de stadsgrenzen van Leeuwarden met kenmerkende stinsflora.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Begraafplaats

Monumentnummer*: 507430

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 juli 1998
Kadaster deel/nr	82753/187

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>					
Leeuwarden	Leeuwarden	Fryslân					
<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>House letter*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Spanjaardslaan	76			8917 AV	Leeuwarden	Bij	
Spanjaardslaan	78			8917 AV	Leeuwarden	Bij	
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>			
Leeuwarden	E			7674			

Omschrijving**

Gemetselde TOEGANGSBRUG met verzorgd vormgegeven gietijzeren TOEGANGSHEK, ontworpen in 1832 door Jaane van der Wielen. Het geheel bestaat uit een nagenoeg half rond-overwelfde bakstenen dam met natuurstenen dagkanten, met in het hart een gietijzeren spijlenhek bestaande uit vier draaibare en twee vaste vleugels tussen vier opengewerkte hekstijlen; geprofileerde bekroning met doodssymboliek in de vorm van twee doodshoofden met knekels en de opschriften 'MEMEMTO' en 'MORI' en twee cirkelvormige staartbijtende slangen met daarbinnen een vlinder.

Waardering Toegangsbrug met gietijzeren hekwerk van algemeen belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens materiaalgebruik en vormgeving;
- wegens de aanwezige doodssymboliek;
- als een van de zeer weinige bewaard gebleven werken van Jaane van der Wielen;
- wegens de redelijke mate van gaafheid;
- wegens de historisch-functionele relatie met de begraafplaats;
- wegens de visuele relatie met de dienstgebouwen en de begraafplaats;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- als kenmerkende markering van de Algemene Begraafplaats.

Hoofdcategorie

Weg- en waterbouwkundige werken

Subcategorie

Brug(C)

Functie

Monumentnummer*: 507431

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 juli 1998
Kadaster deel/nr	82753/161

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>		
Leeuwarden	Leeuwarden	Fryslân		
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Leeuwarden	E			7672

Omschrijving**

DIENSTGEBOUW (personeelswoning) met zuilenportico, gerealiseerd in 1832 naar ontwerp van de Amsterdamse architect Israël Warnsinck en oorspronkelijk bestemd tot woning voor de doodgraver annex bergplaats voor baren en gereedschappen e.d. Vier traveeën breed en drie traveeën diep deels onderkelderd gebouw op rechthoekige plattegrond, gedeeltelijk op natuurstenen plint opgetrokken uit witgepleisterde baksteen en gedekt door een samengesteld rieten schilddak met (vernieuwde) hoekschoorstenen; het overstekende voorschild rust op vijf houten kolommen met eenvoudig geprofileerde basementen en kapitelen; verkropte kroonlijst. In de voorgevel half rond gesloten vensters met vierruitsverdeling onder en V-vormige indeling boven de tussendorpel. In de linker- respectievelijk rechterzijgevel dito vensters, een opgeklampte toegangsdeur met half rond bovenlicht met V-vormige indeling en dubbele opgeklampte deuren onder zware geprofileerde lijst; de indeling der overige gevels (deur en recht gesloten meerruitsvensters), is niet meer geheel oorspronkelijk. Het INTERIEUR van de woning is aan moderne eisen aangepast en is voor de bescherming van ondergeschikt belang.

Waardering Dienstgebouw (personeelswoning) van algemeen belang:

- wegens de ouderdom;
- als evenwichtig ontwerp uit 1832 van architect Israël Warnsinck;
- wegens materiaalgebruik en vormgeving;
- wegens de historisch-functionele relatie met de begraafplaats;
- wegens de redelijke mate van gaafheid van het exterieur;
- wegens de visuele relatie met de toegangspartij en met bepaalde zichtlijnen van de aanleg;
- als kenmerkende markering van de Algemene Begraafplaats.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Dienstwoning(K)

Functie

Monumentnummer*: 507432

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 juli 1998
Kadaster deel/nr	82753/145

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>		
Leeuwarden	Leeuwarden	Fryslân		
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Leeuwarden	E			7673

Omschrijving**

DIENSTGEBOUW (personeelswoning) met zuilenportico, gerealiseerd in 1832 naar ontwerp van de Amsterdamse architect Israël Warnsinck en oorspronkelijk bestemd tot woning voor de doodgraver annex bergplaats voor baren en gereedschappen e.d. Vier traveeën breed en drie traveeën diep deels onderkelderd gebouw op rechthoekige plattegrond, gedeeltelijk op natuurstenen plint opgetrokken uit witgepleisterde baksteen en gedekt door een samengesteld rieten schilddak met (vernieuwde) hoekschoorstenen; het overstekende voorschild rust op vijf houten kolommen met eenvoudig geprofileerde basementen en kapitelen; verkropte kroonlijst. In de voorgevel halffrondgesloten vensters met vierruitsverdeling onder en V-vormige indeling boven de tussendorpel. In de linker- respectievelijk de rechterzijgevel dito vensters, een opgeklampte toegangsdeur met halffrond bovenlicht met V-vormige indeling en dubbele opgeklampte deuren onder zware geprofileerde lijst; de indeling der overige gevels (deur en rechtgesloten meerruitsvensters), is niet meer geheel oorspronkelijk. Het INTERIEUR van de woning is aan moderne eisen aangepast en is voor de bescherming van ondergeschikt belang.

Waardering Dienstgebouw (personeelswoning) van algemeen belang:

- wegens de ouderdom;
- als evenwichtig ontwerp uit 1832 van architect Israël Warnsinck;
- wegens materiaalgebruik en vormgeving;
- wegens de historisch-functionele relatie met de begraafplaats;
- wegens de redelijke mate van gaafheid van het exterieur;
- wegens de visuele relatie met de toegangspartij en met bepaalde zichtlijnen van de aanleg;
- als kenmerkende markering van de Algemene Begraafplaats.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Dienstwoning(K)

Functie

Dienstwoning(K4)

Monumentnummer*: 507434

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 juli 1998
Kadaster deel/nr	82753/129

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>		
Leeuwarden	Leeuwarden	Fryslân		
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Leeuwarden	E			7674

Omschrijving**

LIJKEN- EN SCHIJNDODENHUIS, gebouwd in 1874 in eclectisch-classicistische trant naar ontwerp van Thomas Romein. Dienstgebouw op rechthoekige plattegrond, opgetrokken uit gepleisterde baksteen op even uitgemetselde plint en plat afgedekt; doorgaande verkropte waterlijst. De beide aedicula-vormige hoekpartijen van de voorgevel worden benadrukt door pilasters met verdiepte velden, die uitlopen in (oorspronkelijk door palmetvormige, vermoedelijk zinken acroteria bekroonde) loze tympanen met geprofileerde lijst. Links en rechts een opgeklampte toegangsdeur met ijzeren sierbeslag; daartussen twee halve lichtgetoogde vensters met gietijzeren roosters en natuurstenen strekken en afzaten. In de linkerzijgevel lichtgetoogde (niet oorspronkelijke) dubbele houten deuren; natuurstenen sluitsteen; in de rechterzijgevel een (thans dichtgezet) raam; in de achtergevels vier vensters als in de voorgevel. Het INTERIEUR is in twee ruimten verdeeld; de vloer is met bakstenen belegd.

Waardering Dienstgebouw (lijken- en schijndodenhuis) van algemeen belang:

- wegens de ouderdom;
- als eigennig ontwerp uit 1874 van architect Thomas Romein;
- wegens materiaalgebruik en vormgeving;
- wegens de oorspronkelijke functie;
- wegens de historisch-functionele relatie met de begraafplaats;
- wegens de redelijke mate van architectonische gaafheid van ex- en interieur;
- wegens de visuele relatie met en bepaalde bepaalde zichtlijnen van de aanleg.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
-----------------------	---------------------	----------------

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Begraafplaats en -onderdelen

Schijndodenhuisje

Monumentnummer*: 507435

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 juli 1998
Kadaster deel/nr	82753/104

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>					
Leeuwarden	Leeuwarden	Fryslân					
<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>House letter*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Spanjaardslaan	76			8917 AV	Leeuwarden	Bij	
Spanjaardslaan	78			8917 AV	Leeuwarden	Bij	
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>			
Leeuwarden	E			4281			

Omschrijving**

De JOODSE BEGRAAFPLAATS, die is gelegen in de noord-westelijke hoek van het begraafplaatscomplex, is tegelijk met de aanpalende Algemene Begraafplaats vanaf 1830 aangelegd naar ontwerp van Lucas Pieters Roodbaard. In tegenstelling tot de Algemene Begraafplaats is hier niet sprake van een speciale aanleg, maar veeleer van een zelfstandig, omgracht onderdeel van het gehele begraafplaatscomplex. Op de sober ingerichte begraafplaats, die nog steeds in gebruik is, staat een aantal eenvoudige hardstenen graftekens die van historisch-genealogisch belang zijn, omdat zij vaak nog de enige herinnering vormen aan een aantal voor de Tweede Wereldoorlog in Leeuwarden en directe omgeving wonende Joodse families. Rechts van de ingang staat een eenvoudig bakstenen monument met natuursteen- en marmerdecoraties, dat na de Tweede Wereldoorlog is opgericht ter nagedachtenis aan de tijdens de oorlog uit Friesland weggevoerde Joden. Een deel van de aanwezige graftekens is afkomstig van de in 1949 geruimde oude Joodse begraafplaatsen bij de Boterhoek (1670) en de Groeneweg (1786). Het belang van de graftekens ligt niet zoer in hun individuele waarde, alswel in de collectieve betekenis die zij hebben voor de begraafplaats.

Waardering Joodse Begraafplaats met daarop voorkomende graftekens van algemeen belang:

- wegens de ouderdom;
- wegens de funerair-historische en genealogische waarde van de graftekens;
- als herinnering aan de geruimde oude Joodse begraafplaatsen;
- als herinnering aan de zwaar getroffen vooroorlogse Joodse Gemeente van Leeuwarden;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- als onderdeel van een groter door de tuinarchitect L.P. Roodbaard ontworpen geheel, te weten het complex van de Algemene Begraafplaats annex Joodse Begraafplaats;
- wegens de karakteristieke ligging aan de Spanjaardslaan en de visuele eenheid die dit gedeelte van de begraafplaats vormt met de aangrenzende Algemene Begraafplaats;
- als onderdeel van een belangrijk groengebied binnen de stadsgrenzen van Leeuwarden.

Hoofdcategorie

Uitvaartcentra en begraafplaatsen

Subcategorie

Begraafplaats en -onderdelen

Functie

Begraafplaats

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 507436

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 juli 1998
Kadaster deel/nr	82753/91

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Leeuwarden		Leeuwarden		Fryslân			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Spanjaardslaan	76			8917 AV	Leeuwarden	Bij	
Spanjaardslaan	78			8917 AV	Leeuwarden	Bij	
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel	
Leeuwarden		E				4281	

Omschrijving**

Sobere betonnen TOEGANGSBRUG met een kenmerkende vormgeving uit de jaren 1920-1930, geconstrueerd op een gemetselde dam en bestaande uit een door steunberen geschraagde poort met (jongere) dubbele houten toegangsdeur en geflankeerd door opengewerkte balustrades. Op de poort het opschrift Job 3-19 en de bijbehorende tekst in Hebreeuwse karakters.

Waardering Betonnen toegangsbrug van algemeen belang:

- wegens materiaalgebruik en kenmerkende vormgeving;
- wegens de functionele relatie met de begraafplaats;
- wegens de visuele relatie met de dienstgebouwen en de begraafplaats;
- als kenmerkende markering van het Joodse gedeelte van het begraafplaatscomplex.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Weg- en waterbouwkundige werken	Brug(C)	

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 507437

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	21 juli 1998
Kadaster deel/nr	82753/77

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*				
Leeuwarden		Leeuwarden		Fryslân				
Straat*		Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Spanjaardslaan		76			8917 AV	Leeuwarden	Bij	
Spanjaardslaan		78			8917 AV	Leeuwarden	Bij	
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*		Appartement aanduiding		Grondperceel	
Leeuwarden		E					4281	

Omschrijving**

DIENSTGEBOUW behorende bij de Joodse begraafplaats en vermoedelijk daterend uit het laatste kwart van de 19de of het begin van de 20ste eeuw. Eenvoudig met siermetselwerk verlevendigd bakstenen gebouw, opgetrokken op rechthoekige plattegrond en gedekt door een met pannen belegd zadeldak met aan beide zijden een royaal overstek op consoles; geprofileerde daklijst. De voor- en achtergevels symmetrisch ingedeeld door een dubbele opgeklampte deur met halfrond gesloten bovenlicht met V-vormige indeling, gevat in even uitgemetselde omlijsting; aan weerszijden een venster met vierruitsverdeling onder en V-vormige indeling boven de tussendorpel; 1-steens hanekammen. In de geveltop aan voorzijde een gedenksteen met opschrift: Job 3 vers 19. In de linkerzijgevel een lichtgetoogde houten deur onder houten overhuiving en aan weerszijden een half lichtgetoogd venster met 1-steens hanekam; in de rechterzijgevel (eveneens met siermetselwerk) drie dito vensters.

Waardering Dienstgebouw van algemeen belang: - wegens de ouderdom; - wegens de sobere, maar verzorgde vormgeving; - wegens de historisch-functionele relatie met de begraafplaats; - wegens de hoge mate van gaafheid van het exterieur.

Hoofdcategorie	Subcategorie	Functie
Woningen en woningbouwcomplexen	Dienstwoning(K)	Dienstwoning(K4)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument